

Важливою також є функція *формування правової культури та підвищення рівня правосвідомості* в сфері господарювання. Адже примірні договори, певною мірою, сприяють закріпленню та засвоєнню основних цінностей права. Цьому сприяє той факт, що норми (умови) в примірних договорах впорядковано викладені у формі проекту договору.

Той факт, що примірні договори рекомендуються державними органами, говорить про бажання цих органів впливати на укладання конкретних договорів. Зокрема, даний вплив виражається в певному прагненні *уніфікувати та впорядкувати договірні відносини* в сфері господарювання, що і є однією із функцій примірних договорів в господарському праві України.

Таким чином, розглянувши примірний договір в господарському праві України, визначаємо його як вид нормативно-правового акта, що прийнятий спеціально уповноваженими органами державної влади, має форму проекту договору та містить рекомендації щодо змісту відповідних господарських договорів.

Визначаючи важливе значення примірного договору у господарському праві України, водночас вбачаємо істотні правові прогалини стосовно визначення його місця в господарському праві України та порядку його застосування. При цьому одним з головних є питання щодо обов'язковості використання суб'єктами господарювання примірного договору, а також правових наслідків щодо не використання або ж неналежного використання, які на даний час недостатньо визначені в законодавстві України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Великий* тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. голов. ред. В. Т. Бусел. – К. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. *Мустафин Р. Ф.* Правовое регулирование типовых договоров российским гражданским правом в контексте реформы частного права // автореф. дис канд. юрид. наук. Специальность 12.00.03 / Р. Ф. Мустафин; Федер. бюдж. образ. учреж. высшего проф. образов. «Российский университет дружбы народов». – М., 2014. – 26 с.
3. *Типовой закон ЮНСИТРАЛ* об электронной торговле и Руководство по принятию 1996 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/05-89452_Ebook.pdf.
4. *Беляневич О. А.* Господарське договірне право України (Теоретичні аспекти). Монографія. – Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
5. *Засоби державного регулювання господарської діяльності: зб. наук. пр. / НАПрН України, НДІ приват. права і підприємництва; редкол.: В. С. Щербина (голова) [та ін.].* – К.: Ред. журн. «Право України», 2013 – 184 с.
6. *Постанова* Вищого господарського суду України від 17.03.2014 р. справа № 919/926/13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37763504>.
7. *Постанова* Одеського апеляційного господарського суду від 04.02.2013 р. справа № 5017/1686/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/29253459>.
8. *Рішення* господарського суду Харківської області від 22 травня 2012 р. по справі № 5023/1551/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/24376423>.

The article deals with the use of sample agreements in commercial law of Ukraine. Analyzed the basic functions of sample agreements. The proposed changes to the current legislation governing the use of sample agreements.

Статья посвящена вопросам использования примерных договоров в хозяйственном праве Украины. Проанализированы основные функции примерных договоров. Предложены изменения в действующее законодательство, регулирующие применение примерных договоров.

ДОГОВІРНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Король А. О.,

головний спеціаліст відділу зв'язків з державними органами і міжнародними організаціями НАПрН України, здобувач НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті розглянуто ключові аспекти формування зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Проаналізовано наслідки відтермінування тимчасового застосування розділу про торгівлю Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами.

Ключові слова: зона вільної торгівлі, Угода про асоціацію, тарифні та нетарифні обмеження, відтермінування застосування, експортери.

Інтеграція України до світового економічного простору відіграє важливу роль у розвитку держави, саме тому Україна зацікавлена у сприятливому середовищі, яке спрощувало б доступ вітчизняних товарів до зовнішніх ринків та забезпечувало підвищення конкурентоспроможності виробництва. Членство у СОТ зробило певний внесок у досягненні цієї мети, забезпечивши вищий рівень стабільності та прозорості торговельної політики в Україні та країнах-партнерах. Поглиблення регіональної інтеграції в різних напрямках може створювати додаткові можливості для лібералізації торгівлі, а отже, економічного розвитку.

У такому контексті для України найбільш актуальною проблемою є формування договірно-правових основ для збалансованого забезпечення інтересів суб'єктів господарювання, насамперед експортерів, на європейському ринку.

Виходячи із зазначеного, метою даної статті є дослідження проблем формування зони вільної торгівлі з ЄС внаслідок відтермінування тимчасового застосування системи норм, закріплених у розділі IV «Торгівля та питання, пов'язані з нею» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами.

Окремі аспекти Угоди про асоціацію аналізувалися як у колективних, так й індивідуальних дослідженнях українських вчених, зокрема, В. Короля, О. Сушко, О. Зелінської, Р. Хорольського, В. Мовчана, І. Солоненко, В. Гуменюка, В. Трюхана. Водночас раніше об'єктивно малодослідженою, але важливою частиною загальної проблеми, яка має безпосередній зв'язок з реалізацією євроінтеграційних стратегій України та вперше розглядається у господарсько-правовій площині, є питання правового режиму імпорту українських товарів на спільний ринок ЄС у контексті відтермінування тимчасового застосування системи норм спеціального розділу Угоди про асоціацію про ПВЗВТ, чому буде приділено увагу в даній статті.

Із ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами [1] (далі – Угода) настав новий етап розвитку для нашої держави, що дасть змогу перейти від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції. Як зазначають українські фахівці, в цілому Угоду про асоціацію охоплює п'ять аспектів співпраці, якими є посилення у сфері економіки, налагодження секторального співробітництва в понад тридцяти сферах, зокрема, в сільському господарстві, промисловості, енергозабезпеченні, захисті прав споживачів [2].

До пріоритетних цілей асоціації відповідно до ст. 1 Угоди віднесено, по-перше, створення умов для розширення економічних та торговельних відносин, спрямованих на поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС, чому має сприяти створення двосторонньої поглибленої й всеохоплюючої зони вільної торгівлі, по-друге, підтримка дій України на шляху завершення перетворення її економіки у стабільно функціонуючу збалансовану ринкову економіку через, у тому числі, здійснення масштабних процесів адаптації законодавства України до *acquis* ЄС.

Питанням торгівлі в Угоді присвячено розд. 4, де у ст. 25 визначено такі загальні засади щодо створення та функціонування зони вільної торгівлі:

– протягом перехідного періоду, що не перевищує 10 років, сторони створюють зону вільної торгівлі для товарів, що походять з територій сторін. Згідно зі ст. 2 та ст. 3 Протоколу I «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» перелічені товари мають вважатися як такі, що походять з ЄС: товари, цілком вироблені в ЄС, товари, отримані в ЄС з матеріалів, які не були вироблені цілком у ЄС, за умови, що такі матеріали пройшли достатню обробку в ЄС, а також товари, отримані (вироблені) на даній території з використанням матеріалів, які походять із України, за умови, що обробка, виконана в ЄС. Аналогічне правило застосовується для визначення походження товарів з України;

– питання створення та функціонування ПВЗВТ підлягають регулюванню, відповідно до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 р. (ГАТТ) Світової організації торгівлі, зокрема статті XXIV.

З метою усунення торговельних бар'єрів для товарів, які походять з території ЄС та України, запроваджується преференційний режим, що передбачає зменшення або скасування мита на імпорт та експорт. Загалом, Україна та ЄС скасують імпорتنі мита на близько 97 % та 96,3 % тарифних позицій відповідно. Стосовно експортних мит сторони домовилися, що від набуття Угодою чинності не запроваджуватимуть у двосторонній торгівлі нових, а діючі на сьогодні в Україні експортні мита буде поступово скасовано впродовж 10 років.

Водночас по окремих товарах – зокрема, насінні сояшнику, шкірсировині, окремих видах брухту кольорових та чорних металів – запроваджується спеціальний захисний механізм, який передбачає стягнення додаткового збору. Загальний термін дії захисного механізму становить 15 років [3, 4].

Українські експортери матимуть додаткову перевагу по товарах, по яких ЄС запропонував встановлення тарифних квот. Зокрема, йдеться про м'ясо свинини, курятини, цукор тощо. Зазначені товари є чутливими для ЄС та, зазвичай, вилучаються з режиму лібералізації при укладенні Угод про вільну торгівлю. Водночас у результаті переговорів Україна отримала можливість завозити певні обсяги даних товарів без справляння ввізних мит. При цьому не йдеться про обмеження обсягів

імпорту, а лише про те, що імпорт зазначених товарів понад визначений обсяг підпадатиме під загальний режим імпорту, тобто оподатковуватиметься за тими ж умовами, які діють для України сьогодні [4].

Угодою у ст. 29 також визначено, що через 5 років після набрання нею чинності сторони можуть на запит будь-якої сторони провести консультації між собою з метою розгляду прискорення та розширення сфери скасування ввізного мита у торгівлі між ними. Отже, суб'єктам підприємництва України надано можливість, за умов незмінюваного мита, коли жодна сторона не може збільшити існуюче мито або схвалити справляння будь-якого нового мита на товар, що походить із іншої сторони, як це вказано у ст. 30 Угоди, адаптуватися та, у разі необхідності, прискорити свій вихід на спільний ринок.

Поряд зі скасуванням тарифних обмежень для торгівлі України з державами-членами ЄС також відбуватиметься зменшення нетарифних обмежень. Так, у ст. 34 Угоди задекларовано, що кожна сторона надає національний режим товарам іншої сторони відповідно до статті III ГАТТ 1994. Статтю III ГАТТ 1994 та її примітки щодо тлумачення включено до цієї Угоди, і вони є її невід'ємною частиною. Згідно зі ст. III ГАТТ 1994 національний режим запроваджується щодо внутрішнього оподаткування та регулювання. У ч. 4 ст. III ГАТТ 1994 визначено, що товарам, які походять з території будь-якої сторони, імпортованим на територію будь-якої іншої сторони, повинен надаватися режим не менш сприятливий, ніж режим, який надається подібним товарам національного походження, щодо всіх законів, правил та вимог, які стосуються внутрішнього продажу, пропозиції до продажу, купівлі, транспортування, розподілу чи використання товарів [5].

До нетарифних заходів згідно зі ст. 35 Угоди належить також недопущення запровадження або збереження в силі будь-яких заборон чи обмежень або заходів еквівалентної дії щодо імпорту будь-якого товару іншої сторони, або експорту чи продажу для експорту будь-якого товару, призначеного для території іншої сторони, за винятком випадків, передбачених Угодою або відповідно до статті XI ГАТТ 1994.

У рамках ПВЗВТ згідно зі ст. 56 Угоди Україна вживатиме необхідних заходів з метою поступового досягнення відповідності з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності і ринкового нагляду ЄС та зобов'язується дотримуватися принципів і практик, викладених в чинних рішеннях та регламентах ЄС. Гармонізація технічних стандартів сторін має скоротити наявні нетарифні бар'єри у торгівлі між сторонами, підвищить якість і відповідно конкурентоспроможність продукції на ринку, а також сприяти формуванню позитивного іміджу України на регіональному ринку щодо якості українських товарів.

З цією метою Україна повинна, як зазначено у ст. 57 Угоди, імплементувати відповідні положення *acquis* ЄС до свого законодавства, здійснити адміністративні та інституційні реформи, необхідні для виконання цієї Угоди відповідно до Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів, а також запровадити ефективну і прозору адміністративну систему, яка необхідна для імплементування глави 3 «Технічні бар'єри у торгівлі» Угоди.

Очікується, що зменшення втрат від антидемпінгових розслідувань і послаблення тарифних бар'єрів для експорту вітчизняної продукції на європейських ринках сприятиме збільшенню обсягів експорту на тлі розширення ринків збуту. Найбільші переваги отримуватиме агропромисловий комплекс і текстильне виробництво. Менші – машинобудування та металургія, виробничу діяльність та активне нарощування обсягів зовнішньої торгівлі яких стримуватиме рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції. У середньостроковій перспективі відбуватиметься посилення позитивних процесів в економіці на користь активнішого нарощування обсягів експорту вітчизняної продукції до держав-членів ЄС. Це відбуватиметься, передусім, за рахунок адаптації законодавства України до європейського законодавства у сфері технічного регулювання [6, с. 38–39].

Наразі фахівцями визначено, що Україна має суттєві порівняльні переваги за сировинними товарами, які характеризуються низьким ступенем обробки та низькою доданою вартістю (товари рослинного і тваринного походження, вироби з металів і хімічної галузі). Натомість держави ЄС мають переваги у високотехнологічних товарах. Отже, можна очікувати великі потенційні вигоди від міжгалузевої торгівлі в разі вільної торгівлі, оскільки структура експорту між партнерами різна.

Проте товари, які пропонують українські виробники, не користуються таким попитом на європейському ринку, як товари, що походять з ЄС, на українському. Таким чином, додаткові чималі переваги для українських виробників можуть проявитися за умови зміни структури експорту [6, с. 153].

Угода про асоціацію набуде чинності через 3 місяці з дня останньої ратифікації усіма країнами-членами ЄС. До того часу з 1 листопада 2014 року розпочалося тимчасове застосування окремих положень Угоди. Планувалося, що зона вільної торгівлі з ЄС запрацює через 2 місяці після ратифікації вже підписаної угоди у Верховній Раді України. Внаслідок тристоронніх переговорів між Україною, ЄС та Росією 12 вересня 2014 року було досягнуто домовленості щодо відтермінування тимчасового застосування розд. IV Угоди «Торгівля та пов'язані з нею питання» до 1 січня 2016 року,

що було здійснено за ініціативою РФ. На думку Президента РФ, якщо Україна «підє на істотну лібералізацію митного режиму з Євросоюзом, то на ринок України неминує хлинуть товари досить непогані за якістю і за ціною, але це призведе до того, що вони будуть витискати з власне українського ринку товари саме українського виробництва. Тоді країнам Митного союзу доведеться подумати про захисні заходи». За його словами, проблема полягає ще й у тому, що важко буде зрозуміти маркування, країну походження товару. «І це може поставити наших виробників у досить складне становище» [7].

Незважаючи на відсунення дати тимчасового застосування Угоди, вона була синхронно ратифікована Україною та ЄС 16 вересня 2014 року. Як зазначив міністр юстиції України П. Петренко, «з наступного дня після ратифікації уряд країни стверджує національний план набуття чинності Угоди. Щодня чітко розписується, який з органів повинен прийняти ті чи інші зміни, реформувати той чи інший сектор. Угода про асоціацію – це не що інше, як стратегічний план реформ» [8].

Серед позитивних наслідків відтермінування Угоди можна назвати введення односторонніх преференцій з боку ЄС для українських суб'єктів господарювання. Це означає, що українські товари надходять на ринок ЄС без мита, у той час як європейські експортери мають сплачувати мито.

Здійснено розрахунок, що реальне річне збереження митних платежів не перевищить 3 млрд. грн., тобто менше ніж 200 млн. євро. В масштабах ЄС ця сума – копійчана. Для українського бюджету вона стане додатковим і важливим надходженням (враховуючи кризу), але не критично великим, адже йдеться менше ніж про 1 % дохідної частини бюджету [9].

Наступним позитивним наслідком тристоронньої домовленості є те, що Росія взяла на себе зобов'язання не ініціювати виключення України із режиму вільної торгівлі з країнами СНД. Цей крок є досить важливим для України, оскільки дасть змогу українським експортерам зберегти свої позиції на російському ринку.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що Україна наразі перебуває у досить складній ситуації. З одного боку, наша держава має перспективи покращення вітчизняної економіки через реформи та можливі зміни структури експорту з метою виходу на європейський ринок повноцінним та незалежним учасником ринкових відносин, а з іншого – існують ризики втрати російського ринку вітчизняними суб'єктами господарювання. Але за умов ретельного дослідження впливу ПВЗВТ на кожну окрему галузь економіки України та підтримки на державному рівні тих галузей, що мають важливе значення для економіки, українські підприємці матимуть можливість модернізації та переорієнтації власного виробництва на європейський ринок, незважаючи на певні ускладнення, що їх чекають на початку шляху. Тому відтермінування Угоди про асоціацію, хоч і призупинить процеси економічних реформ в Україні, але загалом дасть можливість для підготовки до можливого зменшення експорту на російський ринок та імплементації Угоди на національному рівні у процесі масштабної адаптації законодавства України. Застосування преференційного режиму імпорту товарів у межах ПВЗВТ Україна – ЄС не позбавляє сторони Угоди про асоціацію права на застосування антидемпінгових, компенсаційних та спеціальних захисних заходів для захисту внутрішнього ринку та інтересів національних товаровиробників, що обумовлює доцільність подальшого дослідження правових засад їх застосування відповідно до норм Угоди про асоціацію та багатосторонніх угод Світової організації торгівлі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами. [Електронний ресурс]. – http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_%28body%29.pdf.
2. Сушко О., Зелінська О., Хорольський Р., Мовчан В., Солоненко І., Гуменюк В., Трюхан В. Угода про асоціацію Україна – ЄС: дороговказ реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euinfocentre.rada.gov.ua/euinfocentre/doccatalog/document?id=47489>.
3. ЄС – Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі. – С. 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/dcfta_guide_book_web.pdf.
4. Зона вільної торгівлі Україна та ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.if.gov.ua/?q=page&id=19368>.
5. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/981_003; Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1947 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_264.
6. Вплив створення зони вільної торгівлі з ЄС на економіку України. Аналітичне дослідження. – К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2013. – С. 38–39, 153.
7. Незалежне бюро новин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbnews.com.ua/ua/news/97502/>.

8. Яценюк: Уряд має намір виконувати Угоду про асоціацію з ЄС // *Сьогодні.ua*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/politics/pnews/yacenyuk-pravitelstvo-namereno-vypolnyat-soglashenie-ob-associacii-s-es--552457.html>.

9. Сидоренко С. «Відкладена» асоціація. Приховані деталі // *Європейська правда*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2014/09/15/7026002/>.

The article is devoted to the main aspects of establishing a free trade area between Ukraine and the European Union. The consequences of postponing the provisional application of the trade chapter of the Association Agreement between Ukraine and the European Union and its Member States were analyzed.

В статті розглядаються ключеві аспекти формування зони вільної торгівлі між Україною і Європейським Союзом. Проаналізовані наслідки затримки тимчасового застосування розділу про торгівлю Соглашення об асоціації між Україною і Європейським Союзом і його государствами-членами.

ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ МІЖНАРОДНОГО МОРСЬКОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Микита І. Р.,

молодший науковий співробітник відділу міжнародного приватного права та порівняльного правознавства НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті розглядається договір міжнародного морського перевезення у міжнародному приватному праві.

Ключові слова: іноземний елемент, договір міжнародного морського перевезення, колізійна норма, зовнішньоекономічний договір (контракт).

Договірне забезпечення міжнародних морських перевезень наразі не відповідає сучасним умовам розвитку інтеграційних процесів та міжнародної торгівлі. Тому виникає необхідність здійснення комплексного дослідження договору міжнародного морського перевезення у національному та міжнародному законодавстві.

Договір міжнародного морського перевезення та певні питання, пов'язані з його поняттям та юридичною природою, розглядалися такими вченими як: І. А. Діковська, А. С. Довгерт, Г. Б. Іспаєва, В. О. Канашевський, О. С. Касаткіна, О. В. Клепікова, Є. Д. Стрельцова, Є. М. Суханов.

О. О. Красавчиков вважав, що конструкція договору як засобу саморегуляції різноманітних суспільних відносин використовується різними галузями права (міжнародним, конституційним, адміністративним, цивільним, господарським, трудовим, земельним, екологічним тощо) незалежно від ступеня імперативності правового регулювання відповідного виду суспільних відносин та взаємного правового становища суб'єктів цих відносин (субординації чи автономії). Адекватно сферам застосування та змісту цих відносин договір набуває специфічних рис, які мають юридично закріплюватись в різногалузевих правових нормах, що відображають відповідні компоненти договору, моделі, зміст, форму, порядок укладення, правові наслідки тощо. З огляду на це О. А. Беляневич дійшла висновку, що сам термін «договір» виступає науковою абстракцією, узагальненням вищого рівня, яке конкретизується в кожній галузі на рівні окремих інститутів (субінститутів). Як відомо, міжнародні морські перевезення регулюються нормами міжнародного приватного права, при цьому є підстава міркувати, що договір морського перевезення поєднує в собі різногалузеві правові норми, які підпадають під різне правове регулювання [8, с. 12].

Для договірних відносин у міжнародному приватному праві характерна наявність іноземного елемента. Згідно з ч. 2 ст. 1 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. іноземним елементом є ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що виявляється в одній або кількох формах: 1) хоча б один учасник правовідносин є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою; 2) об'єкт правовідносин перебуває на території іноземної держави; 3) юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави [7].

Г. Б. Іспаєва вважає, що всі договори у міжнародному приватному праві є приватноправовими. Приватноправовий договір і цивільно-правовий договір співвідносяться як вид і рід. Цивільно-правовий договір є різновидом приватноправового договору, сфера дії якого охоплює більш широке коло майнових відносин. Договори у міжнародному приватному праві вчена поділяє на: 1) зовнішньоекономічний договір (цивільно-правовий договір з іноземним елементом); 2) транснаціональний договір (приватноправовий договір з іноземним елементом). Від звичайних приватноправових договорів